

Ο π. Γεώργιος Καψάνης ως Θεολόγος (3ο Μέρος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο θεολογικός λόγος του Γέροντα ήταν γνήσια αποκάλυψις, ανάπτυξις και διασάφησις της οδού της θεώσεως. Το μικρό σε έκτασι αλλά κλασικό συγγραφικό του έργο, που έχει τον τίτλο «Η θέωσις ως σκοπός της ζωής του ανθρώπου», είναι η περίληψις της θεολογίας του, δοσμένη με απλό και απόλυτα κατανοητό λόγο. Οι επιστημονικές μελέτες του γύρω από το ίδιο αυτό θέμα, χωρίς να έχουν συστηματικό χαρακτήρα αλλά περισσότερο ποιμαντική προοπτική, εμφανίζουν τον Γέροντα βαθύ γνώστη της παρακαταθήκης του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά.

φωτο:Γ. Αραβίδης

Τέσσερις ομιλίες του, που αναφέρονται στην περί θεώσεως διδασκαλία του αγίου Παλαμά, δημοσιεύθηκαν από τον ίδιο το έτος 2000 στο βιβλίο με τίτλο: «Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, διδάσκαλος της θεώσεως» (εκδ. Ι. Μονής Οσίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος 2000). Στον πρόλογό του σε αυτή την έκδοσι ο Γέροντας σημειώνει με έμφασι: «Όταν η θέωσις αμφισβητήται από τους δυτικόφρονας όρθολογιστάς, ο μέγας Παλαμάς ως νέος θεολόγος και υιός βροντής σαλπίζει την ουράνιο διδασκαλία και θεολογία της θεώσεως και κατατροπώνει τους παραχαράκτας του Ευαγγελίου. Δεν θα ηδύνατο βεβαίως να παραδώση την θεολογία αυτή, εάν ο ίδιος δεν είχε πάθει την θέωσι».

Εάν τολμήσω να επαναλάβω την τελευταία φράσι για τον ίδιο τον Γέροντα, δεν θα είμαι μακριά από την αλήθεια: «Δεν θα μπορούσε να συγγράφη ο Γέροντας και να ποιμαίνει με προοπτική την θέωσι, εάν δεν είχε ο ίδιος πορευθή τον δρόμο της θεώσεως». Χωρίς να εμβαθύνω στις λεπτομέρειες των θεολογικών του μελετών, πρέπει να τονίσω ότι αυτές είχαν έντονο ποιμαντικό προσανατολισμό, αλλά και ο ποιμαντικός του λόγος ήταν θεμελιωμένος και εκπεφρασμένος θεολογικά. Θεολογούσε ποιμαντικά και ποίμαινε θεολογικά. Οι εκατοντάδες εορταστικές και ποιμαντικές του ομιλίες, κυρίως στην Μονή Γρηγορίου, μαρτυρούν του λόγου το αληθές.

Προσανατολισμένος ο μακαριστός Γέροντας προς την «ουράνιο διδασκαλία και

θεολογία της θεώσεως», ήταν πολύ φυσικό να ακολουθήσει τον μέγαν Παλαμά και στην τιμή και την ευλάβεια προς την Κυρία Θεοτόκο. Ο Γέροντας ήταν ένας θεομητορικός θεολόγος. Την ευλάβειά του προς την Θεοτόκο δικαιολογούσε βεβαίως η ιδιότητά του ως αγιορείτου, αλλά, όπως πολλές φορές μας είπε, η Παναγία ήταν η εξαίρετη προστάτις του, διότι τον είχε σώσει από τον θάνατο όταν ήταν μικρό παιδί και είχε ειπεί στην μητέρα του ότι θα τον προστατεύει πάντοτε.

Ο Γέροντας αφιέρωσε στο πρόσωπο της Παναγίας πολλές ομιλίες, τις οποίες εξεφώνησε τόσο στην Τράπεζα της Μονής μας με την ευκαιρία των θεομητορικών εορτών όσο και προσκεκλημένος να ομιλήσει για την Θεομήτορα. Στην κλασική ομιλία του με τίτλο «Η Κυρία Θεοτόκος ρίζα της ελευθερίας μας, με αναφορά στους αγίους Γρηγόριο τον Παλαμά και Νικόλαο Καβάσιλα» προβάλλει τον Ορθόδοξο ανθρωπισμό, με κέντρο και πρότυπο τον Θεάνθρωπο, έναντι του δυτικού ανθρωπισμού, ο οποίος προβάλλει τον αυτονομημένο άνθρωπο της ευρωπαϊκής αναγεννήσεως.

7. Ο γραπτός θεολογικός του λόγος αγκάλιασε σημαντικές πτυχές της εκκλησιαστικής ζωής. Η κυριώτερη πτυχή της διδασκαλίας του είναι η ποιμαντική. Στην μελέτη του «Η ποιμαντική διακονία κατά τους Ιερούς Κανόνες» (εκδ. Άθως, Πειραιεύς 1976), η οποία ήταν ο ώριμος καρπός της ακαδημαϊκής του σταδιοδρομίας και την οποία εξέδωσε ως ηγούμενος της Μονής Γρηγορίου, έθεσε τις θεολογικές βάσεις της ποιμαντικής του προσφοράς στην Εκκλησία. Στον Πρόλογο αυτής της μελέτης σημειώνει: «Είναι ζήτημα σωτηρίας των Ποιμένων και των ποιμαινομένων η εν εκκλησιαστικῷ φρονήματι διαποίμανσις... Ο πειρασμός της μη διά του Θεανθρώπου, αλλά μόνον διά του ανθρώπου, σωτηρίας δεν έλειψε ποτέ από την ανθρωπότητα. Δι' αυτό και μέχρι σήμερον υπάρχει η Ορθόδοξος θεανθρωποκεντρική Ποιμαντική και η κακόδοξος ανθρωποκεντρική Ποιμαντική υπό διαφόρους μορφάς, συνήθως συγκεκαλυμμένης» (σελ. 14).

Για ποιμαντικά θέματα έγραψε και προ της εγκαταβιώσεώς του στο Άγιον Όρος, μερικά από τα οποία συμπεριέλαβε σε ενιαίο τόμο με τίτλο: «Θέματα Εκκλησιολογίας και Ποιμαντικής» (εκδ. Ι. Μονής Οσίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος 1999). Μεταξύ των θεμάτων, τα οποία τότε ήσαν στην ποιμαντική του εμβέλεια, αναφέρω: τον τρόπο βελτιώσεως του κατηχητικού έργου, την ποιμαντική μέριμνα υπέρ των πασχόντων, και τον γάμο ως μυστήριο αγάπης. Και στα τρία θέματα είναι εμφανής η χριστοκεντρική προοπτική, η εκκλησιαστική διάσταση και η θεολογική θεμελίωσις των προτάσεών του. Τις επ' αυτών των θεμάτων εισηγήσεις του περιέλαβε στην ως άνω έκδοσι. Και βεβαίως δεν πρέπει να ξεχάσουμε την ποιμαντική του προς τους φυλακισμένους, η οποία απετέλεσε το θέμα της διδακτορικής του διατριβής με τίτλο «Η ποιμαντική μέριμνα της Εκκλησίας υπέρ

των φυλακισμένων» (Αθήναι 1969).

Μετά την εγκατάστασί του στο Όρος, με διάφορες αφορμές ωμιλούσε και συνέγραφε για την Ορθόδοξο θεανθρωποκεντρική ποιμαντική. Σε διεθνές επιστημονικό συνέδριο για τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά (Πολεμικό Μουσείο, 13-15 Νοεμβρίου 1998) παρουσίασε εισήγησι με τίτλο: «Το ποιμαντικόν έργον του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά», την οποία δημοσίευσε στην σειρά των τεσσάρων ομιλιών που προανέφερα. Σε αυτό το κείμενο ο Γέροντας Γεώργιος τονίζει την θεολογική βάσι του ποιμαντικού έργου του αγίου Γρηγορίου. Εκ προοιμίου, ερμηνεύων τον άγιο Γρηγόριο, παρατηρεί ο Γέροντας: «Σπεύδω εξ αρχής να τονίσω ότι το όλο έργο του αγίου Παλαμά υπήρξε ποιμαντικό.

Και όταν συνέγραφε αντιαιρετικά έργα η ηγωνίζετο κατά των αιρετικών, και όταν εκήρυττε η ελειτουργούσε, πάντοτε είχε προ οφθαλμών την ωφέλεια και σωτηρία των Χριστιανών. Στην πατερική παράδοσι δεν υπήρχε, ως γνωστόν, διάκρισις μεταξύ ποιμαντικής και θεολογίας. Η θεολογία είχε πάντα ποιμαντικό σκοπό και η ποιμαντική ήταν θεολογικά θεμελιωμένη» (σελ. 67-68). Στην πρώτη ενότητα αυτής της εισηγήσεως ο π. Γεώργιος σχολιάζει ως πρώτιστο ποιμαντικό καθήκον του αγίου Γρηγορίου την αντιμετώπισι των αιρέσεων (τότε του Βαρλαάμ και του Ακινδύνου των αντιησυχαστών) με την εξής επισήμανσι: «Στην περίπτωσι που θα επικρατούσε η αίρεσις του Βαρλαάμ, η Εκκλησία θα εξέπιπτε από κοινωνία θεώσεως σε θρησκευτική νομικιστική οργάνωσι και η ποιμαντική της θεώσεως θα αντικαθίστατο από την ποιμαντική της ηθικής βελτιώσεως με την βοήθεια της κτιστής χάριτος» (σελ. 71). Σημειώνω με έμφασι ότι ο Γέροντας το είχε καημό: να ζούμε την Εκκλησία ως κοινωνία θεώσεως.

8. Η δεύτερη πτυχή της εκκλησιαστικής ζωής, την οποία αγκάλιασε ο Γέροντας με τον θεολογικό του λόγο, ήταν ο Μοναχισμός. Ο Μοναχισμός, και μάλιστα ο Αγιορειτικός, ήταν το αγαπημένο θέμα του Γέροντος Γεωργίου, τόσο στο ομιλητικό όσο και στο συγγραφικό του έργο, εφ' όσον άλλωστε αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος του δυναμισμού του στην καλλιέργεια και κατόπιν την στήριξι τόσο του αγιορειτικού μοναχισμού ως ηγούμενος της Μονής Γρηγορίου όσο κατόπιν και του γυναικείου μοναχισμού ως Πνευματικός αρκετών Ι. Μονών, και μάλιστα μεγάλων κοινοβίων.

Στην διατριβή του «Η Ποιμαντική διακονία κατά τους Ιερούς Κανόνες» αφιερώνει ειδικό κεφάλαιο για να θεμελιώσει τον θεσμό του Μοναχισμού στις στέρεες θεολογικές βάσεις που απορρέουν από την Κανονική Παράδοσι της Εκκλησίας, έτσι ώστε ο Μοναχισμός να είναι ασφαλής οδός «τελειούσα το ανθρώπινον πρόσωπον και άγουσα προς την Βασιλείαν των ουρανών», όπως προοιμιακώς γράφει στην αρχή του οικείου κεφαλαίου.

[Συνεχίζεται]